

HARMELERWAARD

Aan Gemeente Woerden
t.a.v. college van B&W
Postbus 45
3440 AA Woerden

Betreft Reflectie verkenningstudie Harmelerwaard

Harmelerwaard, 29 november 2023

Geacht College,

Sinds afgelopen najaar zijn gemeente Woerden en provincie Utrecht gestart met het brede participatietraject in het kader van een verkenningstudie naar de toekomstmogelijkheden voor de Harmelerwaard. Sinds december 2022 zijn wij (Vereniging Harmelerwaard 3.0, initiatiefnemer in dit traject) middels diverse bijeenkomsten betrokken geweest bij het opstellen van de bouwstenen: ingrediënten op basis waarvan in de volgende stap toekomstperspectieven worden opgesteld. Aanvullend hebben wij in maart jl. een extra mogelijkheid gehad om te reageren en reflecteren op de bouwstenen. Dit heeft geleid tot onze schriftelijke reactie d.d. 17 maart 2023. Daarnaast hebben wij op 10 oktober jl. een extra mogelijkheid gehad om te reageren op de perspectieven, in gesprek met wethouder Pennarts-Pouw. Deze betrokkenheid van ons als initiatiefnemer waarderen wij enorm!

Middels deze brief reflecteren wij op de verkenningstudie en gepresenteerde toekomstperspectieven. Ook kijken we vooruit op de politieke besluitvorming.

Onze belangrijkste aandachtspunten met betrekking tot de verkenningstudie zijn drieledig: op proces, op inhoud van de toekomstperspectieven en ten aanzien van de besluitvorming. Onderstaand zetten we onze reactie uiteen in die drie onderdelen.

Reactie op het proces

1. Het nul scenario is geen haalbare optie

U presenteert het 'nul scenario', waarin de glastuinbouwbestemming gehandhaafd blijft en er een manier gevonden moet worden om glastuinbouwactiviteiten duurzaam voort te zetten als een mogelijk scenario. Wat ons betreft is dit géén optie. Want zoals vaker aangegeven, er zijn twee factoren die een toekomst voor glastuinbouw in het gebied uiterst onzeker maken:

1. Druk om te verduurzamen: De markt en overheid stellen steeds verdere verduurzamingseisen. Om klimaatneutraal en fossielvrij te produceren, is de aanwezigheid van een geschikte (rest)warmtebron in het gebied noodzakelijk. Echter, uit onderzoek blijkt dat restwarmte niet beschikbaar is en bodemwarmte vanwege geologische opbouw van de ondergrond geen optie is. Daarnaast dreigt een enorm stijgende lastendruk door o.a. het uitfaseren van het verlaagd tuinbouwtarief en een wetsvoorstel voor een CO₂-heffing. Hierdoor wordt het voor een groot deel van de telers onrendabel om tomaten, komkommers, aardbeien, ander zachtfruit of bloemen en planten te telen in de Harmelerwaard.

HARMELERWAARD

2. Druk om schaalvergroting: De markt stuurt sterker op prijs. De druk om goedkoper te produceren is daarmee groot. Echter, in de Harmelerwaard is er een gebrek aan uitbreidingsmogelijkheden, terwijl schaalvergroting (zeker in de groenteteelt) nodig is om concurrerend te blijven.

Als er voor de ondernemers geen perspectief is op een duurzame toekomst in de Harmelerwaard, zal dit leiden tot het stoppen van investeringen, vertrek van degenen die dat kunnen en op termijn faillissementen van degene die achterblijven. Dat leidt tot leegstand, niet passende activiteiten (bijv. caravanstallingen) en verloedering van het gebied. Ook is dit een voedingsbodem voor criminaliteit, zoals blijkt uit andere gebieden in Nederland waar dit aan de orde is of was.

Tevens zullen – indien er geen andere invulling van het gebied wordt gevonden – het huidige gasverbruik, CO₂- en stikstofuitstoot in het gebied niet teruggebracht worden. Juist dit is een enorme lokaal-regionale kans bij een herontwikkeling. Bovenstaande heeft tevens negatieve maatschappelijke gevolgen voor de kwaliteit van het gebied, het dorp Harmelen en omliggende Natura 2000-gebieden.

Kortom: Duurzaam handhaven van de glastuinbouw is onverenigbaar met de economische en politiek-maatschappelijke ontwikkelingen in Woerden en op de locatie Harmelerwaard. Wij verzoeken deze argumenten op een transparante wijze terug te laten komen in de presentatie van dit scenario, in vergelijkbare vorm (zowel in toelichting als verbeelding) als dit ook voor de drie toekomstperspectieven gebeurt.

2. Wees transparant over het 'extra onderzoeksmodel'

Op dit moment is het zogenaamde 'extra onderzoeksmodel' uitgesloten van een transparant politiek en maatschappelijk debat, omdat het niet op een vergelijkbaar niveau is uitgewerkt als de drie toekomstperspectieven. Wij adviseren het zogenaamde 'extra onderzoeksmodel' mee te nemen als volwaardig toekomstperspectief. Dit betekent een vergelijkbare gedetailleerde uitwerking van OKRA Landschapsarchitecten van het model, met gelijkwaardige toelichting, inspiratiebeelden, schetsen en SWOT-analyse.

Wij roepen u op om de vier toekomstperspectieven zonder bias, voorgenomen keuzes of voorkeuren te presenteren aan de deelnemers van het participatie proces en de gemeenteraad. Presenteer alle voor- en nadelen en (financiële) effecten op neutrale wijze, zonder bias of voorgenomen keuzes. Geef hierbij ook duidelijk aan hoe deze toekomstperspectieven, op basis van bouwstenen, verdiepende sessies en eventuele weging, tot stand zijn gekomen. Dit is op dit moment nog niet duidelijk. Maak daarbij inzichtelijk wat de urgentie is van het invullen van alle opgaven: van groen tot duurzaamheid en van water tot woningbouw. Zo kan een zorgvuldig en transparant politiek en maatschappelijk debat gevoerd worden. Het is immers uiteindelijk aan de politiek om een afweging te maken, gehoord het maatschappelijk debat.

Daarnaast is de door u gehanteerde term 'grootschalige woningbouw', voor de bouwsteen die aan het extra onderzoeksmodel ten grondslag ligt, onnodig negatief. Wij adviseren een passende neutrale naam voor het toekomstperspectief te kiezen. Op dit moment maakt u gebruik van een referentiebeeld van een VINEX-wijk, wat ons betreft een stijl van bouwen die hier niet automatisch aan de orde is. Ons onderzoek wijst uit dat een bebouwingsvorm met

HARMELERWAARD

minder grondgebruik, met minimaal 50% toekomstig groen en water, hier financieel haalbaar is.

Luister daarbij naar de oproep in beleid en participatie dat we in een woningcrisis zitten en geschikte bouwlocaties op korte termijn schaars zijn. Zo moeten er conform de provinciale Woondeal en het provinciaal coalitieakkoord (in aansluiting op de Nationale Woon- en Bouwagenda) in 9 jaar tijd 83.500 woningen gerealiseerd worden in de provincie Utrecht. De provincie Utrecht houdt vast aan de ambitie van het bouwen van 10.000 woningen per jaar. Daarnaast laat de oproep in participatie zien dat er wel degelijk maatschappelijk draagvlak is voor woningbouw.

3. Maak de bandbreedte investeringen van de overheid duidelijk per scenario

Tijdens de informatieavond op 12 september gaf Jeroen Seuren namens de gemeente en provincie een presentatie over de globale haalbaarheid van de drie gepresenteerde toekomstperspectieven. Zo gaf hij aan "de kosten zijn vele malen hoger dan de baten" en "de realisatie is afhankelijk van (aanzienlijke) publieke investeringen". Maar wat betekent dit precies? Hoe hoog zijn de kosten? Om hoeveel publieke investeringen gaat het ongeveer? Dat bepaalt de mate van haalbaarheid.

Wij roepen op om de bandbreedte aan benodigde investeringen van de overheid (en de markt) per toekomstperspectief inzichtelijk te maken. Dit is essentieel voor transparantie in het publieke debat. Informatie is niet concurrentiegevoelig, dus er is geen noodzaak de bedragen geheim te houden. Een transparant publiek debat komt de politieke besluitvorming ten goede.

Reactie op de inhoud van de toekomstperspectieven

Aanvullend op bovenstaande aandachtspunten met betrekking tot de verkenningsstudie, zien wij ook nog een aantal aandachtspunten op de drie toekomstperspectieven 'Landgoed Harmelerwaard', 'De dynamische tuinderij' en 'Ervan van het Groene Hart':

1. Bij twee perspectieven is publiek initiatief noodzakelijk voor een succesvolle gebiedsontwikkeling: de toekomstperspectieven 'Landgoed Harmelerwaard' en 'Ervan van het Groene Hart' kennen beiden een mix van wonen, werken en recreëren, met een mix van publieke en private investeringen. Voor de verwerving, (financiële) ontwikkelstrategie en fasering van een transformatie is het belangrijk om in compacte clusters te ontwikkelen, die zich in een aantal fasen kan doorzetten. Door het grote aandeel en verspreiding van publieke functies, de lage bebouwingsdichtheid én grote investeringen, zijn deze perspectieven voor marktpartijen minder interessant. Deze perspectieven zijn succesvol te realiseren als een overheid hier de lead neemt in herontwikkeling van het gehele gebied, waarbij privaat initiatief op kleine schaal mogelijk is.
2. Privaat initiatief voor de gebiedsontwikkeling is mogelijk bij 'Dynamische Tuinderij': het toekomstperspectief 'Dynamische Tuinderij' sluit qua hoofdstructuur, verkavelingstype, ontwikkelstrategie- en fasering het meest aan bij hoe marktpartijen gewend zijn te acteren in gebiedsontwikkelingen. Bij dit toekomstperspectief is het mogelijk een marktpartij de gebiedsontwikkeling te laten realiseren, hoewel het ook hoge publieke investeringen vraagt, aanvullend aan de investeringen van een marktpartij.

HARMELERWAARD

Dit perspectief sluit redelijk goed aan op eigen onderzoek dat mede op initiatief van de vereniging Harmelerwaard 3.0 gedaan is, in samenwerking met partner Fellimera en haar ontwikkelteam. Het onderzoek is uitgevoerd door (onder andere) DELVA landscape architecture & urbanism, met als resultaat een ruimtelijk raamwerk. Dit ruimtelijk raamwerk kent een haalbare businesscase en gaat uit van privaat initiatief, waarbij publiek-private samenwerking mogelijk is.

Politieke besluitvorming

In november/december vindt naar verwachting de politieke besluitvorming plaats over de toekomst van de Harmelerwaard. In het bestuurlijk voorstel zien wij graag de volgende aspecten terugkomen:

1. Transparantie in scenario's

Presenteer alle toekomstperspectieven – inclusief het 'extra onderzoeksmodel' als volwaardig toekomstperspectief – gelijkwaardig en transparant, zonder bias, voorgenomen keuzes of voorkeuren. Maak inzichtelijk wat de urgentie is van het invullen van alle opgaven in het gebied. Wees daarbij duidelijk over de urgentie voor de glastuinbouwsector in de Harmelerwaard en geef aan wat de consequenties zijn van het niet maken van een keuze (kiezen voor het nul scenario). Nu kiezen voor het nul scenario zal leiden tot negatieve maatschappelijke gevolgen voor de kwaliteit van het gebied, het dorp Harmelen en de omliggende Natura 2000-gebieden.

2. Duidelijk besluit

Stuur aan op het maken van een duidelijk besluit door de gemeenteraad. Wij adviseren minimaal te vragen om een besluit om mee te werken aan transformatie van de Harmelerwaard. Vanuit het oogpunt van betrokkenen, adviseren wij om één scenario te laten vaststellen als afronding van de verkenningstudie. Dit geeft de meeste duidelijkheid. Hierbij is het ook belangrijk om expliciet te besluiten waar de resultaten van de verkenningstudie binnen de gemeentelijke planologische instrumenten wordt geborgd.

Wij zouden het bijzonder waarderen als de gemeenteraad ook een uitspraak doet over de timing van het geven van verdere invulling aan het gebied en uitwerking van het gekozen scenario. Bijvoorbeeld via een helder raadsopdracht aan het college voor het vervolgproces. Ook verwachten wij een concreet uitgewerkt vervolgproces van de verkenningstudie. Na vijf jaar voorbereiding kunnen ondernemers met het oog op voortzetting van hun bedrijf niet nog jaren in het ongewisse worden gelaten.

3. Financiële haalbaarheid

Wees transparant over benodigde investeringen van de overheid (en de markt) per toekomstperspectief. Geef daarbij aan wat (bestaande) middelen hiervoor zijn, en welke eventuele gaten er dan nog vallen. En geef aan wat de strategie is tot dekking hiervan, of mogelijkheden in het vervolgproces. Dit is essentieel voor een transparante besluitvorming. Waar financiële haalbaarheid wat ons betreft één van de belangrijkste aspecten in vormt.

4. Bereidheid tot cofinanciering en rol van de overheid

In navolging op het vorige punt: wij zouden graag zien dat college en gemeenteraad uitspraken doen over de bereidheid tot (co)financiering (al dan niet samen met de provincie of het Rijk) van de transformatie. Wanneer de gemeenteraad aangeeft hier niet toe bereid te zijn, vallen de toekomstperspectieven 'Landgoed Harmelerwaard', 'De dynamische tuinderij'

HARMELERWAARD

en 'Ervan van het Groene Hart' in onze beleving af. Deze toekomstperspectieven zijn namelijk grotendeels afhankelijk van publieke financiering. Wij kijken in de voorstellen dus nadrukkelijk naar de gewenste rol van de overheid in de ontwikkeling.

Wij begrijpen dat de Provincie Utrecht voorafgaand aan de raadsvergadering richting gemeente reageert per brief met hun standpunt. Dat waarderen wij, omdat op deze manier de standpunten van de provincie transparant meegenomen kunnen worden in de besluitvorming.

Wij hopen jullie hiermee van waardevolle informatie en aandachtspunten te hebben voorzien. Van deze brief versturen wij een kopie naar Gedeputeerde Staten. Ook nodigen we hen uit om onze standpunten verder toe te lichten. Daarnaast delen wij deze reflectie op hoofdlijnen binnenkort ook met raadsleden en lezers van onze nieuwsbrief.

Mochten jullie naar aanleiding van deze brief nog vragen hebben of verduidelijking behoeven, dan horen wij dat graag.

Met vriendelijke groet,
Namens de Vereniging Harmelerwaard 3.0

Jeroen van der Wansem
Voorzitter

06-51300676
jeroen@harmelerwaard.nl

Postadres Vereniging Harmelerwaard 3.0:
De Dompelaar 1E
3454XZ De Meern